

ACC. N:R M. 9491:1-9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Daniel Harbe*
 Härad: *N. Åbo* Adress: *Hasselfors*
 Socken: *Örkelljunga* Berättat av: *Johannes Persson, vagnmakare*
 Uppteckningsår: *1944* Född år *1883* i *Lilla Bjälkabygget, Örkelljunga*
fm.

<i>Prästasjön o. prästgård.</i>	<i>s. 1.</i>
<i>Örkelljunga kyrkblock.</i>	<i>s. 2-3.</i>
<i>Vallgång.</i>	<i>s. 4.</i>
<i>Vargav.</i>	<i>s. 4-5.</i>
<i>Gästav.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>Skogsväiet.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>Vättav.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>Handelsresor.</i>	<i>s. 7.</i>
<i>Bostäder.</i>	<i>s. 7.</i>
<i>Prästen o. drängen.</i>	<i>s. 8-9.</i>

Skriv endast på denna sida!

M. 9491:1-9.

Örkelljunga socken
Norra Åsbo härad
Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

uppteckningar av
Berättat av Johannes Persson, vagnmakare, L:a Bjälkabygget
född 1833, död i Harbäckshult 1921.

Upptecknat av D. Harbe, född i Harbäckshult, Örkelljunga s:n 1902.

Uppteckningar rör . Prästasjön och prästägölen .
Örkelljunga kyrkklocka .
Fante och fantehåla .
Vallgång .
Vargar .
Gastar .
Skogarådet .
Vättar .
Köra räiser .
Sagan om prästen och drängen .

av upptecknaren senast kända omkr. 1920.

Prästasjön och Prästagölen .

M. 9491 :/.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944

Mellan nya kyrkogården och landsvägen Örkelljunga-Hälsingborg finnes *en* göl som kallas Prästagölen . Det påstås att denna göl och Prästasjön ska ha en underjordisk förbindelse . Prästens dräng kom en gång åkandes med ett lass hö från prästavången . Han körde ett par oxar . Det var mitt på högsommarn och mycket varmt . Oxarna till att besa och störtade sig ut i gölen där de och hela hölasset försvann i djupet . Drängen hann i sista stund kasta sig av lasset ,annars hade han följt med . Men en lång tid efteråt hittade man oket flytande i Prästasjön .

Berättat av Johannes Persson f. 1833 .

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. 9491:2.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Kyrkklockan som föll i Prästasjön .

Det ska ha hänt för mycket , mycket länge sen att en kyrkklocka föll ur tornet på Örkelljunga kyrka och ramlade ut för branten ner i Prästasjön . Den hittades sen av tre gummor som höll på att klappa tvätt i sjön . Någon hade sagt att skulle man kunna få upp klockan ur sjön, så måste det ske under fullkomlig tystnad . De tre kvinnorna försökte tuga i det längsta ,men när klockan var halvvägs uppe på stranden ,sade en av dem : "Gud ske lov för att vi har fått den så långt"! Men det skulle hon inte ha sagt för i detsamma gick klockan ut i sjön igen .

Berättat av Johannes Persson , f. 1833 .

M. 9491:3.

Örkelljunga . Skåne .
Uppt. av D. Harbe 1944 .

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Fante och fantehåla .

Det berättas om Örkelljunga kyrkklocka ,att den göts/i Hälsingborg.
Klockgjutaren kunde ej själv komma till Örkelljunga för att på ort och
ställe gjuta klockan ,utan skickade istället sin gesäll Fante . Fante
föck order av mästaren ^{att} spara på silvret vid klockgjutningen . När arbe-
tet var färdigt skulle mästaren själv komma och avsyna klockan och taga
emot betalning för arbetet . En söndag är mästaren på väg till Örkelljunga
och får då höra att man ringer i kyrkklockan . Redan på långt avstånd
hör han att silverhalten i Klockan är mycket högre än han föreskrivet
sin gesäll . Han blir nu mäktat förgrymmad på Fante för hans olydnad
och tänker nu straffa honom . När Fante får se sin mästare komma emot
honom och märker hans vrede ,flyr han undan och söker gömma sig i Fante-
håla . Där letar emellertid klockgjutaren reda på honom och mördar honom .
Efter denna händelse kallas platsen Fantehåla .

Berättat av Johannes Persson f. 1833 .

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

M. 9491:4

Vallgång .

I min barndom fick ~~mycket~~ gå vall . Det fanns då gott om vargar . En gång kom vargar mitt på ljusa dagen och rev två kalvar . När vi kom fram och fick se hur de burit sig åt , hade vargarna dödat ena kalven och den andre hade de bitit svansen av . -- För att inte vargarna skulle bita fåren , måste en vallhund följa dem . Min far hade en vallhund , som han "skavde" ihop med ett får . Men efter en tid fick hunden gå lös och följde sen fårskocken var dag hela sommarn . På middagen kom hunden hem och fick sej mat och när han fått sitt mål stack han iväg till skogs igen till sina får . ---- En sommarnatt hade jag och en del andra vallpojkar drivit ihop korna så att vi skulle få lite sällskap av varandra , vi pojkar . Fram på natten lade sig korna och tuggade . Men rätt som det var rusade alla korna upp och ställde sig i en ring med huvudena utåt . De råmade och hade sej , troligen ^{av} de vargar i närheten . Till slut lade de sig igen . Nästa dag fick vi veta att ~~ett~~ vargar rivit kor flera kilometer därifrån . Vi pojkar hade ingenting hört på natten , men väl korna .

Berättat av Johannes Persson f. 1833 .

M. 9491:5.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Vargar .

Varg fanns det gott om i min barndom och ungdom . Men rätt som det var försvann de . De påstod, att det var Reiser på Lerkesholm , som trollade bort dem .

Det hände förr att vargarna ville komma åt svin som gick på ollonbete på höstarna . Men när svinen fick ollon blev de rätt så vildsinta . Kom vargen , så kunde det kända att han blev anfallen av svinen . En gång kom en varg smygande in i en svinflock . Svinen satte emellertid efter vargen och jagade den upp på en stor sten . Där stod sen svinen runt om och vargen kunde ingenstans komma . En gammal orne klev sen upp på stenen och högg tag i vargen och drog ner honom . Sen blev han nedtrampad av svinen .

Berättat av Johannes Persson f. 1833 .

M. 9491:6.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Gastar .

Det hände förr att gubbar som var ute och körde "raisor" fick se gastar som , om det ville sig riktigt illa , hoppade upp och satte sig bak på vagnen. Gubben P. i Harbäckshult skjutsade en gång en gast . När han kom hem luktade så förfärligt illa . Den som hade skjutsat en gast fick ej tala om det förrän dagen efter . Annars kunde det hända att han blev sjuk

Skogarået .

I en gård ett stycke från Harbäckshult brukade man alltid ha lyse tända hela natten , när det fanns små barn , som inte var döpta . Man var rädd för att det kom ett troll , om det var mörkt , och bytte barn : Lade sitt barn i vaggan och tog med sig männisobarnet . Ett barn , som man trodde att skogarået hade lagt i vaggan , kallade man "bortbyting" .

Vättar .

Man trodde förr att det fanns små underjordiska människor som man kallade "vättar" . En del kunde få vättarna att hjälpa sig med arbete . De gamle brukade innan de slog ut hett vatten på marken säga : "Akta dej vätta" !

Berättat av Johannes Persson , f. 1833 .

x/ Palm

M. 9491:7 Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Köra Reisor .

Bönderna i övre delen av Örkelljunga socken brukade förr köra "raisor" till västra och södra Skåne , särskilt till städerna för att sälja sina slöjdealster : Laggkärll , ēnekorgar , pumpstockar , stegar , träskyfflar , m.m. En del av dessa raisekörare voro rätt vilda och obändiga och råkade lätt i slagsmål . Sådana slagskämpar/ kallades "käl/tringar."

Bostäder .

Under förra hälften av 1800-talet bodde många mycket dåligt och primitivt i Örkelljunga socken . I många små stugor hade man bara jordgolv . En del hade under vintern smådjuren med inne i stugorna , höns , smågrisar , gäss och lamm . Hönsen flög upp och satte sig på hanasparrarna i ryggåsstugorna . Grisar , får o gäss kröp in under sängarna .

Det var vanligt förr att man gick till varandra i stugorna på vinterkvällarna . Då berättade de äldre sina minnen för de unga . Var det någon sångare med i laget , så sjöng man visor . Ja , det kunde hända att man sjöng visor så att alla i stugan grät av rörelse .

Berättat av Johanes Persson , f. 1833 .

M. 9491:8.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Prästen och drängen .

De va en gång en präst som städde se en dräng . Prästen va skeckeli o snäll o begreb engenteng om hus o jorbrug o krag o sånt , men drängen han va illmarier o laj . En da ätter mesommar feck prästen meed folk te se , då va grannt höstavär o dom skolle ~~ud~~ o hösta . Drängen feck säl styra o årna mä folket , sånt där brydde se prästen allri om . När dom hadde slaed en liden bid å en äng , sa drängen te folket : de ä hollians varat ida , ja tror vi få pusta ed baide . Dom satte se i höet o prata å hadde sköj får se . Somma va nock oroliga o velle bårja slauigen , men drängen sa : Vänta letta , dä ä snart davra . Ätte davra sa drängen : Vi kan nock sedga en stunn te o la maden dö . O dom sad o snacka o solen sken o dom mädde bra allihopa . Ja , dä va middag o dä va möattan o dom bära sad o sad . När solen ~~hø~~ skolle gå nar , sa drängen te slättakarrana o rävserskorna : Nu ska ni plocka så många tårbagga ni kan få fätti , så ja får min hatt full . O dom plocka hatten full å tårbagga . Sin geck dom hem te prästagären . När dom kom hem , to drängen en baskyba , som prästen hadde hatt bi i o släppte i den alla tårbaggana o satte sin baskyban rätt på ^{en} bänk udanföör prästagären . Sin geck han eng te prästen . "Nu ha ni väll slaed hajla ["]drängen" , frågte prästen , "när drängen kom eng i stuan " ? "Ja , herr

Prästen och drängen .

prosten", sa drängen , "dä ha gåed ongan varre idag ,dä ha vaed ed grannt
höstavär ,me si, ja ha hittad en bisvarm i ängen , o den velle ja garna
blaj ve". "Naj, min ~~påg~~", sa prästen, "bisvarmen ä allt min ,du ha ju hittad
den i prästavången" . O drängen o prästen te å trätva om den däringa bi-
svarmen ,o engen velle gi se . Te sist sa drängen te prästen : Ätte som
ja ente får ha di här bien ,så ska ja göra så ,~~att~~ bien ska blaj te tår-
bagga o allt gräsed vi ha slaed ida ska stå opp igen/. egan solen ha gåed opp/
Sin geck drängen .
Prästen konne sin ente söva på notten . På marenen tillija geck han uad
vången o ängana stras engan solen geck opp . O de va nock som drängen hadde
sat : gräsed hadde ståed opp igen ,de va bårra en liden plätt igen . När
prästen kom hem lötte han i bårskyban o därva bårra tårbagga . Men sin va
prästen rekted bekömråd o geck eng te prästafrun o sa : ja ha allt gjort
en stor orätt med min dräng ,som ente lo en få bisvarmen .

Berättad av Johannes Persson f. 1833 i Bjälkabygget .